

житті. Людина стає залежною від своїх фантазій, котрі дарують їй насолоду та розрядку, а у деяких випадках – відчуття домінування над жертвою. Серійні вбивці потребують психологічної допомоги, для того, щоби дізнатися корінь вчинення злочинів, і щоби запобігти подальшим убивствам.

Список використаних джерел

1. Ахмедин Р. Л. О природе «маски нормальности» серийных убийц. Известия Алтайского государственного университета. 2001. № 2 (20). С. 35–38.
2. Дуглас М. Погружение во мрак. М. : КРОНИ-ПРЕСС, 1998. 448 с
3. Chan H.C. Understanding sexual homicide offenders. Springer, 2015. 179 p.

Дручек Олена Василівна,

доцент кафедри правового забезпечення
службово-бойової діяльності Національної
гвардії України Київського факультету
Національної академії Національної гвардії
України, кандидат юридичних наук, доцент

ГРОМАДЯНСЬКА КУЛЬТУРА: ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ, ОЗНАКИ, СУТНІСТЬ

Необхідною умовою ефективного функціонування в Україні демократичних інститутів та громадянського суспільства є наявність певних поведінкових стереотипів у сфері політичного і суспільного життя, зокрема, громадянської культури. Як відомо, вперше термін «громадянська культура» було використано Ч. Марріамом, автором проєктів дослідження психологічних та соціологічних аспектів політичної поведінки у 20–30 рр. ХХ ст. Більшість сучасних підходів до розуміння громадянської культури ґрунтуються на концепції, запропонованій у 60–70 рр. минулого століття американськими соціологами Г. Алмондом та С. Вербою, яка полягає у визнанні феномену громадянської культури модифікацією демократичної політичної культури, що відповідає стабільній демократичній системі. Визнаючи громадянську культуру «найвищим шаблоном» політичної культури, Г. Алмонд і С. Верба розглядали останню як сукупність орієнтації індивідів щодо реальної політичної системи та власної політичної поведінки. На думку зазначених соціологів, «громадянська культура» притаманна суб'єктам політичного процесу, які у своїй діяльності надають перевагу інтересам усього суспільства, а не приватним або корпоративним потребам. Діяльність таких суб'єктів, як правило, спрямована на забезпечення громадянського консенсусу через дотримання принципу верховенства права. Громадянську культуру, як соціальний феномен, характеризують примат прав і свобод індивіда, діалектична єдність прав і обов'язків громадян.

Водночас, зазначений феномен, на думку Г. Алмонда і С. Верба, є змішаним типом політичної культури, оскільки у ній поряд з переважаючим складовим культурним активістського типу (плюралізм, раціоналізм, взаємна довіра тощо) органічно присутні елементи парохіальної і підданської культур (політична пасивність і деякі традиційні цінності) [1].

Теорію громадянської культури, започатковану Г. Алмондом та С. Верба, пізніше розробляли Б. Беррі, Л. Гуїсо, П. Джуліано, Л. Зінгалес, А. Лийпхарт, В. Полтерович, Г. Роланд, Е. Шилз, ін. зарубіжні вчені. Зокрема, британські науковці І. Маклін та А. Макмілан тлумачать громадянську культуру як лояльну політичну культуру, за якою участь у політичному житті поєднана з пасивністю, довірою та повагою до влади. На думку науковців, чинниками, які врівноважують участь громадян у загальнодержавному політичному житті, є прихильність до традицій і місцевих цінностей. Відповідно, науковці приходять до висновку, що громадянська культура – це політична культура, яка має такі характерні риси: а) більшість громадян визнають авторитет держави; б) існує загальна переконаність у необхідності виконувати громадянські обов'язки [2, с. 144].

Як бачимо, у більшості випадків зарубіжні вчені розглядають громадянську культуру у парадигмі політичних та демократичних процесів, як підвид чи модифікацію політичної культури, прагматичний за своєю сутністю.

У царині вітчизняної науки філософські, соціологічні, етичні тощо проблеми громадянської культури опрацьовують М. П. Бурмака, О. С. Войченко, С. М. Грицай, І. Р. Петровська, М. П. Требін, О. А. Клименко та ін. Порівняльний аналіз праць зазначених та інших вчених свідчить про те, що більшість із них перебувають на позиціях більш широкого, ніж зарубіжний, підходу до розуміння сутності громадянської культури. Так, С. М. Грицай вважає громадянську культуру видом духовної культури, що дає змогу людині відчувати себе юридично, морально та політично дієспроможною, гармонійно існувати в системі «людина-суспільство»; усвідомлювати свою належність до конкретної нації, держави, частини світу, Земної кулі, Всесвіту, бути відповідальним за становище останніх, свідомо відстоювати принципи демократії та патріотизму [3, с. 15]. На думку І. Р. Петровської, громадянська культура – це сукупність норм, правил, цінностей, традицій і ритуалів, поведінкових стандартів та стереотипів, ustalених, узвичаєних способів взаємодії (інституціональної та міжособової), сформованих та поширених в певному суспільстві) [4]. Словник термінів із соціології подає таке визначення зазначеного поняття: громадянська культура – це сукупність духовних, моральних якостей, ціннісних орієнтацій та світоглядно-психологічних характеристик особистості. Складовими громадянської культури є громадянська освіченість, компетентність, активність, зрілість, досвід громадської діяльності [5, с. 31]. На думку С. Г. Рябова, громадянська

культура (культура громадянства) «полягає у здійсненні громадянського ества людини, у повнокровному його втіленні, реалізації» [6, с. 200]. У такому тлумаченні, поняття громадянської культури наближається до розуміння її як певного рівня (виду) правової свідомості.

Важливим у контексті розкриття сутності громадянської культури є аналіз її ознак. Так, на думку С. Г. Рябова, ознаками громадянської культури є: а) законслухняність, що втілюється у свідомому дотриманні суспільних законів, повазі до прав інших людей, визнанні суспільних авторитетів; б) лояльність, яка виражається у шанобливому й доброзичливому ставленні до державних законів, чинного уряду, установленої влади; в) вимогливе і критичне ставлення до інституцій влади та їхніх настанов, цінування особистості своїх інтересів і позицій та здатність їх захищати і здійснювати» [7, с. 204]. Натомість, М.П. Бурмака до основних рис громадянської культури відносить: а) переконаність громадян у тому, що вони повинні брати участь у політиці, їх віра у свою здатність впливати на уряд і достатня для цього компетентність; б) потенційна політична активність громадян, готовність у разі потреби брати участь у політиці, яка поєднується з відносною політичною пасивністю і неприоритетністю політичної сфери в їх житті; в) віра політичних еліт, які ухвалюють політичні рішення, в силу і впливовість громадської думки та громадської участі; г) прихильне ставлення громадян до існуючої політичної системи (культура підтримки); г) панування відносин взаємної довіри та співробітництва між громадянами, поміркованості і здатності йти на компроміс та кооперацію [8, с. 273–274].

З урахуванням зазначеного, приходимо до висновку про можливість виділення, як мінімум, двох фундаментальних підходів до розуміння поняття громадянської культури: 1) як модифікації (виду) політичної культури (переважає серед зарубіжних соціологів); 2) як складової світогляду, правової свідомості особистості, її поведінкових і ціннісних орієнтацій у царині політики і суспільного життя (біль поширений серед вітчизняних науковців).

У нашому розумінні громадянська культура – це сукупність духовних, моральних якостей, ціннісних орієнтацій та світоглядно-психологічних характеристик особистості, які мають прояв у її поведінкових стандартах, стереотипах та усталених способах взаємодії з іншими громадянами та державою у царині політичного, суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Алмонд Г. Гражданская культура и стабильность демократии / Г. Алмонд, С. Верба. *Политические исследования*. 1992. № 4. С. 122–133.
2. Короткий оксфордський політичний словник; пер. з англ.; ред.-упоряд. І. Маклін, А. Макмілан. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. 789 с.

3. Грицай С.М. Взаємозв'язок політичної і громадянської культури особистості: *Зб. наук. праць ХНПУ. Х.*, 2008. 86 с.

4. Петровська І.Р. Громадянська культура як чинник становлення громадянської ідентичності особистості. *Psychological journal*. 2018. № 7 (17). С. 94–107. DOI (Article): <https://doi.org/10.31108/1.2018.7.17.6>.

5. Саух І.В., Біленький Є.А., Козловець М.А. та інші. Соціологія: словник термінів і понять. К.: Кондор, 2006. 250с.

6. Рябов С. Г., Томенко М. В. Основи теорії політики / С. Г. Рябов, М. В. Томенко. К.: Тандем, 1996. 192 с.

7. Рябов С. Г. Особливості громадянської освіти у формуванні політичної культури перехідного суспільства. *Наукові записки НаУКМА*. 2004. Т. 31: Політичні науки. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8120/Riabov_Osoblyvosti.pdf.

8. Бурмака М. П. Громадянська культура як детермінанта становлення демократії в українському суспільстві. *Політологічний вісник*. К.: ІНТАС, 2009. Вип. 41. С. 261–278.

Дурдинець Мирослав Юрійович,

докторант кафедри філософії права
та юридичної логіки Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ РОЛІ ПАРЛАМЕНТУ ЯК ОРГАНУ ВЛАДИ В ІСТОРИЧНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Філософське осмислення процесів українського державотворення стає дедалі актуальнішим напрямом наукового пізнання в контексті нерідко маніпулятивного донесення історичних фактів, викривлення дійсної картини подій минулого й сьогодення, неналежної оцінки ролі та місця особистостей на різних етапах формування нації, а в подальшому – утвердження і розвитку суверенної та незалежної України. У минулому столітті українська нація двічі проголосила суверенітет і незалежність, здобула справедливе визнання від ключових країн цивілізованого світу, стала суб'єктом міжнародної політики та від початку активно розбудовувала державні інституції. ХХ століття означене й тим, що це, мабуть, найтрагічніша сторінка в історії homo sapiens – дві світові війни, голодомор, масові політичні репресії, утвердження тиранічних диктатур, застосування ядерної зброї, геополітичні гібридні війни та багато інших «невиліковних ран» людського роду.

Тисячолітня історія формування традицій, культури, духовності самобутньої української нації викристалізувало цілком природну національну ідею – створити власну державу – Україну. Перша спроба повноцінно втілити національну ідею була реалізована 22 січня 1918 року – Центральна рада прийняла ІV універсал, у якому проголосила незалежність Української народної республіки. Тогочасна Центральна рада на чолі з Михайлом Сергійовичем Грушевським була